

Nr 18

Utlåtande i anledning av motioner om avgångsbidrag i vissa fall.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 232 av herr *Virgin m. fl.* samt II: 256 av herr *Holmberg m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att KSA-utredningen måtte få i uppdrag att undersöka möjligheterna och formerna för ett system varigenom även icke avtalsbundna arbetstagare kan erhålla avgångsbidrag.»

I motionerna framställs även andra yrkanden. Av dessa yrkanden behandlas ett, nämligen om förtida uttag av pension, av andra lagutskottet i utlåtande nr 20. Övriga yrkanden behandlas av statsutskottet och bevillningsutskottet.

Gällande bestämmelser, m. m.

AFA:s AGB-försäkring

AFA bildades genom överenskommelse mellan SAF och LO i samband med 1962 års avtalsuppgörelse för att fr. o. m. år 1963 meddela grupplivförsäkring för arbetare, både organiserade och oorganiserade. Försäkringspremierna betalas av arbetsgivarna. Även arbetsgivare som stå utanför SAF är i allmänhet genom avtal skyldiga att teckna grupplivförsäkring för sina arbetare. Denna försäkring kallas tjänstegrupplivförsäkring (TGL-försäkring).

I enlighet med överenskommelse mellan SAF och LO vid 1966 års centrala uppgörelse driver AFA fr. o. m. år 1967 även rörelse som avser utgivande av ersättning på grund av kollektiv avgångsbidragsförsäkring (AGB-försäkring). Genom nämnda överenskommelse upphörde även från samma tidpunkt en fond för avgångsbidrag, som tillkommit enligt den centrala uppgörelsen år 1964; fondens tillgångar och skulder överfördes till AFA.

AGB-försäkringen tecknas och vidmakthålls av arbetsgivare till förmån för arbetstagare. Detta är en skyldighet som grundas antingen på 1966 års avtal mellan SAF och LO eller, beträffande de arbetsgivare som inte är bundna av detta avtal, på särskild överenskommelse i kollektivavtal. Även oorganiserade arbetstagare omfattas ofta av försäkringen. AFA-försäkringen kan nämligen ej fastställas att gälla endast organiserade arbetstagare. Denna försäkringsklausul hänger i sin tur samman med den inom arbetsrätten godtagna principen, att i kollektivavtal intolkas även utan uttrycklig föreskrift en förpliktelse för arbetsgivare, som är bunden av kollektivavtal, att inte tillämpa sämre villkor för utomstående (se Schmidt: Tjänsteavtalet, 1968, s. 51).

Försäkringsersättningen från AGB-försäkringen utgörs av två delbelopp, A-beloppet och B-beloppet.

A-beloppet uppgår f. n. till 100 kr. för varje helt anställningsår. Rätt till sådan ersättning föreligger för försäkrad arbetstagare som varit anställd vid ett och samma företag under minst tio år i huvudsakligen heltidsarbete och som därefter avskedas. Avskedandet skall ha skett utan arbetstagarens vållande eller vilja och bero på driftmässig förändring vid företaget. För rätt till A-belopp krävs att arbetstagaren när han avskedas fyllt 50 år eller, om han inte gjort detta, att antalet anställningsår vid företaget tillsammans med antalet levnadsår uppgår till minst 65. Arbetstagare som inte uppfyller alla dessa villkor kan dock tillerkännas det reducerade A-belopp, som AFA finner skäligt. Ersättning med A-belopp utgår alltid vid tidpunkten för avskedandet.

B-beloppet utgör f. n. högst 6 000 kr. Den avskedade har rätt till B-belopp när han erhållit helt eller reducerat A-belopp och vid avskedandet fyllt 62 år men ej 67. Helt B-belopp utgår när den försäkrade är 62 år men ej 65. Därefter reduceras beloppet enligt en tabell, som är intagen i försäkringsvillkoren.

Även om arbetstagaren inte fyllt 62 år men fått helt eller reducerat A-belopp, kan han under vissa förutsättningar få ersättning med B-belopp. Efter AFA:s prövning kan reducerat B-belopp sålunda utgå till den som blir varaktigt arbetslös till följd av avskedandet antingen vid detta eller vid senare tillfälle under den närmast följande femårsperioden.

Folksam försäkring

Enligt överenskommelse mellan KFO och LO hösten 1966 meddelar Folksam fr. o. m. år 1967 AGB-försäkring inom kooperationens område av arbetsmarknaden. Denna försäkring är helt uppbyggd efter förebild av AFA:s AGB-försäkring. I likhet med AFA har Folksam i samband med att man tagit upp den nya verksamhetsgrenen den 31 december 1966 övertagit tillgångarna i en redan existerande fond för avgångsbidrag. Även Folksamförsäkringen tecknas och vidmakthålls av arbetsgivare till förmån för arbetstagare. Försäkringsvillkoren är desamma som enligt AFA-försäkringen. Ersättningen är sålunda uppdelad på ett A-belopp och ett B-belopp.

Av praktiska skäl ombesörjs den löpande förvaltningen av Folksam AGB-försäkring inte av Folksam utan av Kooperationens pensionsanstalt, som tidigare omhändertagit förvaltningen av KFO:s och LO:s fond för avgångsbidrag.

Överenskommelser SAF—SIF samt SAF—SALF

Den 18 januari 1969 träffades mellan SAF och SIF avtalsuppgörelse för 1969. Bland nyheterna i avtalet märks upprättandet av särskilda fonder på trygghetsområdet, bland dem en fond för avgångsbidrag. Till denna fond

skall varje år avsättas ett belopp av 0,25 % av lönesumman för samtliga tjänstemän. Fondens ändamål är att inom ramen för tillgängliga medel lämna ersättning till tjänstemän som blivit arbetslösa på grund av personalinskränkning vid företag. Särskild hänsyn skall tas till ålder, anställningstid och inkomstbortfall. Parterna skall senast den 1 juli 1969 fastställa hur fonden skall förvaltas och utnyttjas.

Den 21 januari 1969 träffades avtalsuppgörelse för 1969 mellan SAF och SALF. Uppgårelsen är i stort sett identisk med SAF—SIF-uppgörelsen. Samma villkor i fråga om upprättande av trygghetsfonder gäller enligt båda avtalen.

KSA-utredningen m. m.

År 1966 tillkallades sakkunniga för att förutsättningslöst utreda frågor om kontant stöd vid arbetslöshet. De sakkunniga har antagit benämningen *utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet (KSA-utredningen)*.

Enligt direktiven till utredningen (se Riksdagsberättelsen 1967 s. 360) bör denna vara förutsättningslös. Den bör undersöka och föreslå de former för kontant stöd vid arbetslöshet som kan finnas lämpligast med hänsyn till övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder och de särskilda förhållanden som råder för vissa grupper — bl. a. småföretagare, jordbrukare och hemarbetare — som nu saknar ekonomisk trygghet vid arbetslöshet. Enligt sina direktiv skall utredningen bl. a. pröva frågan om det föreliggande problemet kan lösas genom en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, eventuellt kompletterad med frivillig tilläggsförsäkring, eller genom ett bibehållande av den frivilliga försäkringen men med ökad kommunal kontantunderstödsverksamhet.

Vid 1968 års riksdag framställdes i motioner yrkanden med samma innehåll som de här behandlade. Statsutskottet avstyrkte yrkandena och anförde därvid, att »då det grundläggande utredningsuppdraget inte avgränsat några vissa former av inkomstskydd får begärt särskilt uppdrag inte anses erforderligt» (SU 1968: 63 s. 20). Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Utskottet

Till arbetstagare som avskedas utan egen förskyllan till följd av driftsinskränkning eller nedläggning av företag utgår på en betydande del av arbetsmarknaden avgångsbidrag. I enlighet med 1966 års centrala uppgörelse mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen utgår sådana bidrag från och med 1967 som ersättning på grund av kollektiv avgångsbidragförsäkring i Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag (AFA). Även på andra avtalsområden finns eller har avtal träffats om motsvarande försäkring eller om likartade förmåner från särskilda fonder.

För rätt till ersättning från avgångsbidragförsäkringen krävs i allmänhet

att arbetstagaren har minst 10 års tjänstetid och har fyllt 50 år. För arbetstagare som har mycket lång tjänstetid kan utgå maximalt omkring 10 000 kr.

Enligt motionärernas uppfattning är det angeläget att systemet med avgångsbidrag vidgas till att omfatta även andra grupper än dem som nu har sådan rätt genom avtal. Lagstiftningsvägen bör dock inte tillgripas. I motionerna yrkas, att KSA-utredningen skall få i uppdrag att undersöka möjligheterna och formerna för ett sådant vidgat system.

De förmåner i form av avgångsbidrag, som enligt avtal utgår i samband med avskedande till följd av driftsförändringar, är självfallet av stor betydelse för att öka tryggheten för den enskilde. Det finns anledning räkna med att förmåner av den här karaktären kommer att tillförsäkras de anställda på fler avtalsområden än för närvarande är fallet. Likaledes finns det skäl anta att nu existerande avgångsbidrag kommer att utbyggas i olika avseenden. Trots den utveckling som sålunda är på gång måste man i likhet med motionärerna räkna med att inte alla arbetstagare kommer att omfattas av rätten till avgångsbidrag.

Den omständigheten, att man på delar av den enskilda arbetsmarknaden valt en viss form av ekonomiskt stöd vid avskedanden på grund av driftsinskränkningar, innebär emellertid inte att statsmakterna bör ingripa för att ge den som inte avtalsvägen är tillförsäkrad sådant stöd, möjlighet att i annan ordning få motsvarande förmåner. I enlighet med den tankegång, som utvecklas i motionerna, är det väsentliga att den som ställs utan arbete — antingen det beror på driftsinskränkning eller har annan orsak — får ett kontant stöd under en övergångstid, för att det skall vara möjligt att i det enskilda fallet sätta in den arbetsmarknadspolitiska åtgärd som är lämpligast på lång sikt. KSA-utredningen har enligt sina direktiv att utreda frågan om stöd i sådana fall. På grund av det anförda kan utskottet inte biträda motionsyrkandet. Utskottet får därför hemställa,

att motionerna I: 232 och II: 256, såvitt nu är i fråga, inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 mars 1969

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Strand (s), Dahlberg (s), Hübinette (m)*, Wanhainen (s), Andreasson (cp), fru Grethe Lundblad (s), herrar Skagerlund (fp)* och Axelson (fp);

från andra kammaren: herr Gustavsson i Alvesta (cp), fröken Wetterström (m)*, fröken Sandell (s), herrar Fredriksson (s), Göransson (s)*, Jonsson i Mora (fp), Gadd (s) och fru Håvik (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.